

بررسی بن‌مایه‌های غنایی در مثنوی‌های عطار
«اسرارنامه، الهی‌نامه، منطق‌الطیر، مصیبت‌نامه»

www.ketab.ir

تألیف:

راضیه رضازاده

رضازاده، راضیه، ۱۳۵۵ -	سرشناسه
Rezazadeh, Razieh	
بررسی بن‌مایه‌های غنایی در مثنوی‌های عطار «اسرارنامه، الهی‌نامه، منطق‌الطیر، مصیبت‌نامه» / تألیف: راضیه رضازاده.	عنوان و نام پدیدآور
مشهد: سخن گستر، ۱۳۹۹.	مشخصات نشر
۲۸۵ ص.	مشخصات ظاهری
978-600-247-948-8	شابک
فیبا	وضعیت فهرست‌نویسی
کتابنامه: ص. ۲۸۳-۲۸۵.	یادداشت
عطار، محمد بن ابراهیم، ۵۳۷-۶۲۷ق - - نقد و تفسیر	موضوع
Attar, Farid al-Din, d. ca. 1230 - - Criticism and interpretation	موضوع
شعر فارسی - - قرن ۷ ق. - - تاریخ و نقد	موضوع
Persian poetry - - 13 th century - - History and criticism	موضوع
شعر غنایی - - تاریخ و نقد	موضوع
Lyric poetry - - History and criticism	موضوع
شعر عرفانی فارسی - - قرن ۷ ق. - - تاریخ و نقد	موضوع
Sufi poetry, Persian - - 13 th century - - History and criticism	موضوع
PIR ۵۰۵۵	رده‌بندی کنگره
۸۵۴۳۱	رده‌بندی دیوبی
۷۳۵۲۲۶	شماره کتابشناسی ملی

بررسی بن‌مایه‌های غنایی در مثنوی‌های عطار «اسرارنامه، الهی‌نامه، منطق‌الطیر، مصیبت‌نامه»

راضیه رضازاده

چاپ اول / ۱۳۹۹

چاپخانه: چاپ سینتا

نسخه ۱۰۰۰

صفحه‌آرایی: نفیسه اسماعیلی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۴۷-۹۴۸-۸

۶۰۰۰۰ تومان

ناشر: سخن گستر

مشهد، خیابان ابن سینا بین ابن سینا ۱ و ۳ ساختمان اطبا

تلفن: ۰۵۱-۳۸۴۳۹۹۵۵

فهرست مطالب

۲۱	 مقدمه
۲۳	 بخش اول: جستاری در ادبیات غنایی
۲۴	 ۱- تعریف شعر غنایی
۲۴	 ۲- تحلیل محتوا و مفاهیم غنایی
۲۶	 ۳- شعر غنایی در ایران
۲۶	 ۴- عشق و ادب غنایی در مثنوی‌های عطار نیشابوری
۲۹	 بخش دوم: بن‌مایه‌های غنایی در مثنوی‌های عطار نیشابوری
۳۰	 فصل اول: بررسی مثنوی‌های عطار به لحاظ محتوای غنایی
۳۰	 ۱- بن‌مایه‌های سیایش در مثنوی‌های عطار نیشابوری
۳۱	 ۲- جهان بینی عطار
۳۴	 ۳- ستایش خداوند و دعا
۳۶	 ۴- بررسی بن‌مایه‌های نیایش در مثنوی‌های عطار
۳۶	 در بیان عظمت خالق
۳۷	 در بیان عجز مخلوق
۳۸	 دعا و تقاضای فضل و رحمت خداوند
۴۰	 طلب درد عشق
۴۳	 دعا و رهایی از نفس
۴۴	 دعا و اضطرار
۴۶	 دعا و توبه
۴۸	 طلب یاران
۴۹	 دعا و گستاخی در پیشگاه خداوند
۵۲	 فصل دوم: عرفان تعلیمی و عشق
۵۲	 ۱- عرفان تعلیمی و عشق در مثنوی‌های عطار
۵۳	 ۲- بررسی عشق عرفانی و تعلیمی در مثنوی‌های عطار

۵۳	 حکایت حلاج و جام جلاب
۵۴	 حکایت ابن یامین و یوسف
۵۵	 حکایت ناپینا با شیخ توری رحمه الله
۵۶	 حکایت ابلیس
۵۶	 حکایت موسی (ع) در کوه طور با ابلیس
۵۷	 حکایت شبلی رحمه الله علیه
۵۸	 حکایت موسی و مرد عابد
۵۹	 مناجات دیوانه با حق تعالی
۶۰	 حکایت آن مرد که در بادیه تحرید می کرد
۶۱	 حکایت شیخ با یزید و آن فلاش که او را حد می زدند
۶۱	 حکایت عبدالله مبارک با غلام
۶۲	 حکایت عمر با جوان عاشق
۶۳	 حکایت مسلمان شدن یهودی و احوال او
۶۵	 حکایت شیخ یومالی رودباری
۶۵	 حکایت مرد صوفی که بر پیاده عاشق شد
۶۷	 حکایت یوسف و نظر او بر آینه
۶۸	 حکایت محمود با شیخ خرقانی
۶۹	 حکایت زندی که از دکانی چیزی می خواست
۷۰	 حکایت بشر حافی که نام خدا به مشک معطر می کرد
۷۱	 حکایت طالبی در جستجوی مطلوب را
۷۲	 حکایت رابعه در بهار
۷۲	 حکایت شیخ نصر آباد با برده کعبه
۷۳	 حکایت شیطان
۷۵	 حکایت محی الدین
۷۶	 مناجات عارف با خدا
۷۶	 یوسف با روح القدس
۷۷	 حکایت سؤال دردمندی از شبلی
۷۸	 حکایت حبیب با سائل
۷۸	 حکایت محمود و رند گلخن تاب
۷۹	 حکایت موسی با عابد بی ذوق
۸۰	 حکایت پیامبر
۸۰	 حکایت شیخ مهنه

۸۱	حکایت محمود با خاکبیز
۸۲	حکایت محمود با دیوانه
۸۳	حکایت لقمان سرخسی
۸۴	حکایت شیخ نصرا یاد
۸۴	حکایت شخصی از شیخ توری
۸۵	حکایت حلاج

بخش سوم: بن‌مایه‌های عارفانه در حکایت‌های عاشقانه

۸۷	۱- عشق الهی
۸۸	حکایت یوسف و زلیخا از دید عرفانی
۸۸	حکایت زلیخا و یوسف
۸۹	حکایت پادشاه و غلخن تاب
۹۰	حکایت دوست داشتن عاشق غم عشق را
۹۱	حکایت عاشقی هنگام مرگ می‌خندید
۹۱	حکایت جنبه‌گری زلیخا به یوسف
۹۲	حکایت هندوی عاشق با کاروان حج
۹۲	حکایت محمود و ایاز از دیدگاه عرفانی
۹۳	حکایت بیماری محمود و خیردار شدن ایاز از او
۹۳	۲- درد و سوز عشق
۹۴	حکایت پسر ماه روی با درویش صاحب نظر
۹۵	لیلی و مجنون
۹۵	داستان لیلی و مجنون و ادبیات عرفانی
۹۶	حکایت مجنون
۹۶	حکایت خواسته لیلی از مجنون
۹۷	حکایت ردائی کردن زلیخا یوسف را
۹۷	حکایت یعقوب و یوسف
۹۸	حکایت یعقوب و طلب او یوسف را
۹۸	حکایت مجنون و یوسمین یوشی او
۹۹	حکایت عاشق و معشوق
۱۰۰	حکایت خواجه زنگی با علامتس
۱۰۰	حکایت محمود و کردن زدن غلام
۱۰۱	حکایت محمود با زن همسایه

۱۰۱		حکایت مجنون و آتش عشق او
۱۰۱		حکایت زلیخا و آتش عشق او
۱۰۲		۳- دل تجلی‌گاه عشق الهی
۱۰۳		حکایت زندانی کردن ایاز
۱۰۳		حکایت سلطان محمود با ایاز در گرمابه
۱۰۴		حکایت سلطان محمود با ایاز
۱۰۵		حکایت عاشق شدن گدا بر ایاز
۱۰۵		حکایت مجنون با هارون
۱۰۶		حکایت مجنون و پرسش از او
۱۰۶		۴- دعوت به عشق حقیقی
۱۰۶		حکایت سلیمان (ع) با مور عاشق
۱۰۷		حکایت دختر شهریار و درویش
۱۰۸		حکایت پادشاه عاشق و غلام
۱۰۸		حکایت خر گله
۱۰۸		حکایت فروختن محمود ایاز را
۱۰۹		۵- عاشق صادق
۱۰۹		حکایت بوسه ایاز بر پای سلطان محمود
۱۱۰		حکایت محمود و ایاز در حالت وفات
۱۱۰		حکایت پیر عاشق و جوان گازر
۱۱۱		حکایت جوان نمک فروش که بر ایاز عاشق شد
۱۱۲		حکایت ایاز و درد چشم
۱۱۳		حکایت گربه محمود بر ایاز
۱۱۳		۶- استغراق و اتحاد
۱۱۴		حکایت غلبه عشق بر مجنون
۱۱۴		حکایت مجنون با آن سائل که سؤال کرد
۱۱۵		حکایت ابراهیم (ع)
۱۱۶		حکایت از احمد غزالی درباره وصال یعقوب و یوسف
۱۱۶		حکایت بازید بسطامی
۱۱۷		حکایت طوطی و آینه
۱۱۸		حکایت محمود با ایاز در میدان گوی
۱۱۸		حکایت زنی که کودک را کشته بود
۱۱۹		حکایت بیماری ایاز

«الحمد لله الاول بلا أول كان قبله، و الآخر بلا آخر يكون بعده» ستایش مخصوص خدا است که هستی او اول در وجود است بی آنکه پیش از آن اولی باشد و آخر در وجود بی آنکه بعد از او آخری باشد. (صحیفه سجادیه، ۳۲)

مقدمه

ادب غنایی در اصطلاح به شعری گفته می‌شود که بیانگر احساسات و عواطف گوینده آن باشد. احساس شخصی به آن معنی که از روح و احساس شاعریا نویسنده مایه گرفته باشد و به اعتبار اینکه شاعر یا نویسنده فردی است که در اجتماع بوده و روح او با مسائل اجتماع پیوند دارد و با زبان شعر یا رمز گویای غم و شادی‌هایی است که میان وی و افراد اجتماع مشترک است. آن دسته از آثار ادبی که حاوی احساس‌ها، هیجان‌ها، اندیشه‌ها، عواطف فردی شاعر یا نویسنده و تجربه‌های فردی است، ادبیات غنایی نام گرفته است. هنر نوع ادبی و مضمون شعری می‌تواند، حاوی انواع و مضامین دیگری نیز باشد. شعر عطار در مثنوی‌هایش علی‌رغم اینکه جنبه تعلیمی دارد، در درون خود معانی و مضامین گوناگونی را جای داده است. همانطور که می‌دانیم؛ افکار و عقاید عرفانی عطار در لایه لای رمز و حکایاتی که خمیرمایه و اساس افرینش مثنوی‌های او را تشکیل داده‌اند، پیچیده شده‌اند. بنابراین برای درک بهتر افکار و عقاید او لازم است که به بررسی حکایات‌ها بپردازیم.

خالصانه‌ترین درود و سپاسم را به محضر استاد فرزانه و بزرگوار، جناب دکتر رضا اشرف‌زاده، که با زحمات بی‌دریغ و دانش و بینش بی‌نظیرشان، با سعه صدر همیشگی تکیه‌گاه و راهنمای من در انجام این پژوهش بوده‌اند، تقدیم می‌دارم.

راضیه رضازاده

پاییز ۱۳۹۹